

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף סג

מנחה היא קרבן הבא מן החיטים או השעורים. הכהן היה 'קומץ' מן המנחה, כלומר מכניס את אצבעותיו לתוך המנחה וקומץ את שלוש אצבעותיו האמצעיות. את הקומץ היה הכהן מניח בתוך כלי שרת, ואח"כ מקטירו על המזבח.

משנה: מנחות היו נקמצות בכל מקום בעזרה: ולא צריך דווקא בצפון.

ונאכלות לפנים מן הקלעים: בעזרה.

גמרא: א"ר אלעזר: מנחה שנקמצה בהיכל (ולא בעזרה כפי הדין) כשרה, לפי שמצאנו קמיצה אחרת שכשרה בהיכל, דהיינו סילוק בזיכי הלבונה מעל שולחן לחם הפנים העומד בהיכל, וסילוק הבזיכין נחשב כמו קמיצה במנחות (= לפי שסילוק בזיכי הלבונה מתיר את הלחם באכילה כמו שקמיצת הקומץ מתירה את שיירי המנחה באכילה).

נמצא שכשם שסילוק הבזיכין כשר בהיכל, כך קמיצת המנחה כשרה בהיכל.

קושיא על רבי אלעזר: **מתיב רבי ירמיה:** למדנו בברייתא - נאמר בתורה לגבי הבאת המנחה "והביאָה אֶל בְּנֵי אֶהֱרָן הַכֹּהֲנִים וְקִמֵץ מִשָּׁם מְלֵא קִמְצוֹ", כלומר ממקום שרגלי הזר עומדות, דהיינו שהכהן קומץ את המנחה ממקום שהזר (= ישראל שאינו כהן) מביא את המנחה, ואסור לישראל לזר להיכנס בין האולם ולמזבח, וא"כ אין הקמיצה כשרה שם, וכן בתירא דורש את המילים "וְקִמֵץ מִשָּׁם" לדין אחר, שאם קמץ ביד שמאל עליו להחזיר את הקומץ לתוך השרייתם ויקמוץ בימין, ואנו לא אומרים שהמנחה כבר נפסלה.

נמצא שלדעת תנא קמא (= הדעה הראשונה שבברייתא) אסור לקמוץ בהיכל שהרי אסור לזר להיכנס שם, וזה שלא כדברי רבי אלעזר!

תירוץ: איכא דאמרי הוא מותיב לה והוא מפרק לה: יש אומרים שרבי ירמיהו שהקשה את הקושיא הוא בעצמו מתרץ אותה (= כפי שיוצא מיד), **איכא דאמרי**

א"ל ר' **עקיבא יעקב לר' ירמיה בר תחליפא אסברא לך**: ויש אומרים שר' יעקב אמר לרבי ירמיה בר תחליפא, אני אסביר לך את הברייתא -

לא נצרכא אלא להכשיר כל העזרה כולה: כוונת הברייתא שאמרה 'ממקום שרגלי הזר עומדות' להכשיר את כל העזרה לקמיצה, שהיה מקום לחשוב שהואיל ועולה היא 'קדשי קדשים' וצריכה צפון כך מנחה שהיא 'קדשי קדשים' צריכה צפון, לכך הברייתא מביאה את הפסוק שמלמדנו שגם מקום הילוך רגלי ישראל (= עזרת ישראל) כשר לקמיצה, וכל שכן ששאר העזרה וההיכל כשרים לקמיצה. [לישראלים מותר להיכנס רק ל'עזרת ישראל' ולא ל'עזרת כהנים' ולהיכל ששם נכנסים רק הכהנים. אמנם מותר לישראלים להיכנס לשאר העזרה לצורך סמיכה תנופה ושחיטה].

שאלה: מה לעולה שכן כליל: כלומר איך ללא הפסוק הנ"ל היה בכלל מקום לחשוב שנלמד קמיצה מעולה, והרי עולה היא חמורה שהיא קריבה כולה כליל על המזבח ולכן היא טעונה צפון, אבל מנחה הקלה ששייריה נאכלים לכהנים אולי לא טעונה צפון.

תשובה: מחטאת: אלא ללא הפסוק הנ"ל היינו לומדים שכשם שחטאת טעונה צפון כך קמיצה טעונה צפון.

שאלה: מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות: איך היה מקום לחשוב שנלמד קמיצה מחטאת, והרי חטאת היא חמורה שהיא מכפרת על חייבי כריתות ולכן טעונה צפון, אבל מנחה הקלה שאינה מכפרת על חייבי כריתות אולי לא טעונה צפון.

תשובה: מאשם: אלא ללא הפסוק הנ"ל היינו לומדים שכשם שאשם טעון צפון כך קמיצה טעונה צפון.

שאלה: מה לאשם שכן מיני דמים: איך היה מקום לחשוב שנלמד קמיצה מאשם, והרי אשם הוא חמור שעיקר עבודתו בדם ולכן הוא טעון צפון, אבל מנחה הקלה שאין עבודתה בדם כלל (= מנחה באה מן הצומח) אולי לא טעונה צפון.

תשובה: מכולהו: אלא ללא הפסוק הנ"ל היינו לומדים מכל הקרבנות יחד, שהזד השווה שבהם שהם קדשי קדשים וטעונים צפון, וכמו כן מנחה שהיא קדשי קדשים טעונה צפון.

שאלה: מה לכולהו שכן מיני דמים: איך היה מקום לחשוב שנלמד קמיצה מכל הקרבנות יחד, והרי כל הקרבנות חמורים שעיקר עבודותיהם בדם, אבל מנחה הקלה שאין עבודתה בדם כלל אולי לא טעונה צפון.

אלא איצטריך: אלא ללא הפסוק היינו חושבים שהואיל ונאמר (לגבי מנחה) "וְהִקְרִיבָה אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל הַמִּזְבֵּחַ", וכן נאמר "וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְקִמְצוֹ מִסֵּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנָּה", א"כ כשם שהגשת המנחה נעשית בקרן מערבית דרומית של המזבח כך הקמיצה כשרה רק בקרן מערבית דרומית של המזבח ולא בכל העזרה, לכך נאמר "וְקִמֵץ מִשֶּׁם" ללמדנו שכל העזרה כשרה לקמיצה, וכדברי רבי אלעזר.

*

אמר רבי יוחנן, שלמים ששחטן בהיכל כשרים (בדיעבד, שלכתחילה צריך לשוחטם בעזרה), שנאמר "וּשְׁחָטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד", ומכך שהפסוק קורא לעזרה "פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד" משמע שאהל מועד (= ההיכל) הוא העיקר והעזרה טפל, ואם שחיטתם בעזרה כשרה כל שכן ששחיטתם בהיכל כשרה.

קושיא: **מיתיבי**: למדנו בכרייתא - רבי יוחנן בן בתירה אומר, אם הקיפו גויים את כל העזרה והם יורים לתוכה חיצים ואבני בליסטראות, ואין אפשרות להיות שם, מותר לכהנים להיכנס להיכל ולאכול בתוכו קדשי קדשים (למרות שקדשי קדשים נאכלים בעזרה), שנאמר "בְּקִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים תֹּאכְלוּ", והכוונה להיכל. ע"כ הכרייתא.

הגמ' מבארת את הקושיא:

ואמאי: ואם כדבריו ש'לא יהא טפל חמור מן העיקר', א"כ קשה מדוע צריך לכתוב את הפסוק הנ"ל להכשיר את ההיכל לאכילת קדשי קדשים, והרי כבר נאמר "בְּחֶצֶר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ", וא"כ לא יהיה חצר אהל מועד (= עזרה) שהוא טפל חמור מאהל מועד (= ההיכל) שהוא העיקר, ואם מותר לאכול קדשי קדשים בעזרה כל שכן שמותר לאוכלם בהיכל.

תירוץ: **הכי השתא**: אין הדברים דומים זה לזה, לגבי שחיטת שלמים שהיא 'עבודה' שייך לומר 'לא יהא טפל חמור מן העיקר', שהרי אדם עובד במקום רבו, ואם הוא שוחט בעזרה כל שכן שיכול לשחוט בהיכל, אבל לגבי אכילת קדשי קדשים הרי אין אדם אוכל במקום רבו, שזהו זילות לרבו שהעבד אוכל לפניו, ולא שייך לומר

בזה 'לא יהא טפל חמור מן העיקר', שלאכול בהיכל זהו קולא ולא חומרא, והסברא אומרת להיפך, שבעזרה הקלה מותר לאכול ולא בהיכל החמור, ולכן רבי יוחנן בן בתירה הביא את הפסוק "בְּקִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים תֵּאֲכָלוּ" ללמדנו שמותר.

משנה: חטאת העוף היתה נעשית על קרן דרומית מערבית: כלומר הזאת דמה היתה על קרן דרומית מערבית של המזבח החיצון.

ובכל מקום היתה כשירה אלא זה היתה מקומה: יבואר בגמ'.

ושלשה דברים היתה אותה קרן דרומית מערבית משמשת מלמטה (= למטה מחוט הסיקרא), **ושלשה מלמעלה** (= למעלה מחוט הסיקרא).

המשנה מפרטת:

מלמטה, חטאת העוף והגשות ושירי הדם: למטה מחוט הסיקרא היתה הקרן משמשת, 1. להזאת חטאת העוף, 2. להגשת המנחות לפני קמיצתן, כפי שנאמר "וְהִבֵּאתָ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֵה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֵל הַמִּזְבֵּחַ", 3. לשיירי הדם של חטאות החיצונות.

ומלמעלה, ניסוך היין והמים ועולת העוף: למעלה מחוט הסיקרא היתה הקרן משמשת, 1. לניסוך היין (= היה מגיע עם קרבן עולה או שלמים, וכן עם חטאת ואשם מצורע, לאחר הקרבת הקרבן היה הכהן מנסך את היין לתוך ספל מנוקב שהיה בסמוך לקרן דרומית מערבית שבגג המזבח), 2. לניסוך המים (= בחג הסוכות), 3. לעולת העוף כשהיא רבה במזרח, כלומר שיעקר מקומה של עולת העוף הוא בקרן דרומית מזרחית, וכשיש באותה הקרן הרבה כהנים שעסוקים בהקרבת עולות העוף אחרות ואין לכהן שעוסק בהקרבת עולת העוף הזאת מקום, הולך הכהן לקרן מערבית דרומית.

כל העולין למזבח עולין דרך ימין: כל הכהנים שעולים למזבח פונים לצד ימין לקרן דרומית מזרחית. **ומקיפין ויורדין דרך שמאל:** ומקיפים את המזבח בהליכתם לצורך עבודה, עד שבאים לקרן דרומית מערבית, ויורדים מהמזבח דרך שמאל, ולא היו חוזרים בצד שעלו, לפי שאם יחזרו לאחוריהם נמצאו מהלכים לצד שמאל, ולמדנו לעיל (סכ:): מהפסוק שכל פניות שאתה פונה יהיו לימין.

חוץ מן העולה לג' אלו שהיו עולין ויורדין על העקב: כלומר חוץ מהכהנים העולים למזבח לעשיית ניסוך היין והמים והקרבת עולת העוף, שהיו עולים למזבח ופונים דרך שמאל לקרן מערבית דרומית, והיו יורדים מהמזבח מאותו צד שעלו ולא היו מקיפים את המזבח בחזרתם מסביב משמאל לימין, שכל מה שאפשר למעט בהליכת שמאל ממעטים. [ולג' דברים הנעשים למטה לא היה הכן עולה למזבח ולא היה מקיף, אלא היה עומד על הרצפה בקרקע].

נמרא: שאלה: **מנא ה"מ:** מנין שחטאת העוף נעשית בקרן דרומית מערבית?

יש חטאים שמביאים עליהם 'קרבן עולה יורד', כלומר שעשיר מביא חטאת בהמה דהיינו כשבה או שעירה, עני מביא חטאת העוף דהיינו שתי תורים או שני בני יונה לעולה וחטאת, ומי שהוא דל ביותר (- 'דלי דלות') מביא מנחה.

תשובה: א"ר יהושע: נאמר לגבי מנחת חוטא הבאה ב'דלי דלות' "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבנה כי חטאת היא", והיא באה במקום חטאת העוף (- שעני מביא חטאת העוף והדל ביותר מביא במקום זאת מנחה), ומפסוק זה אנו לומדים ש'חטאת' נקראת 'מנחה' שהרי החטאת נהפכה למנחה, וכן אנו לומדים מפסוק זה ש'מנחה' נקראת 'חטאת' שהרי הפסוק אומר על המנחה "כי חטאת היא".

ומכאן אנו לומדים כך:

מה חטאת טעונה צפון אף מנחה טעונה צפון, ומה מנחה בקרן מערבית דרומית אף חטאת בקרן מערבית דרומית: רש"י (בד"ה 'מה חטאת טעונה צפון') כותב שגירסה זו משובשת, שהרי חטאת העוף ומנחה לא טעונות צפון, ולכן אומר רש"י שכך היא הגירסה -

מה חטאת פסולה שלא לשמה אף מנחה פסולה שלא לשמה, ומה מנחה בקרן מערבית דרומית אף חטאת בקרן מערבית דרומית: כלומר כשם שאת המנחה מגישים בקרן מערבית דרומית של המזבח כך חטאת העוף עבודתה בקרן מערבית דרומית של המזבח, והזאת דמה היא עיקר עבודתה, ומכאן אנו לומדים שחטאת העוף נעשית בקרן מערבית דרומית של המזבח.

שאלה: **ומנחה גופה מנלן:** ומניין שמנחה עצמה נעשית בקרן מערבית דרומית?

תשובה: דתניא: למדנו בברייתא – נאמר "וזאת תורת המנחה הקרב אתה בני אהרן **לפני יהוה אל פני המזבח**", דהיינו שהכהן מגיש את המנחה שתיגע במזבח. ואולי הכוונה שעליו להגישה למזבח בצד מערב שהוא "לפני ה'" (לפי שהוא הכי קרוב להיכל וקודש הקדשים)? לכך נאמר "אל פני המזבח" דהיינו בצד דרום ששם הכִּכָּשׁ של המזבח. אבל אי אפשר לומר בדרום שהרי נאמר "לפני ה'" (= מערב), **הא כיצד? מגישה בקרן מערבית דרומית כנגד חודה של קרן**, ובכך מתקיים גם "לפני ה'" וגם "אל פני המזבח", **ודיו**, כלומר ולא צריך שהמנחה תיגע ממש במזבח אלא די שהכלי נוגע. ומכאן אנו לומדים שהמנחה נעשית בקרן מערבית דרומית.

הגמ' מביאה את המשך הברייתא בה מובאים דברי ר"א החולק וסובר שמגישה בקרן דרומית:

ר"א אומר: מאחר והפסוק פרט לך גם את קרן מערבית וגם את קרן דרומית, אולי הוא יכול לתת את הדם באיזה מהן שירצה?

אמרת, כל מקום שאתה מוצא שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים חבירו, ואחד מקיים עצמו ומבטל חבירו, מניחין זה שמקיים עצמו ומבטל חבירו, ותופשין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו: כלומר בכל מקום שיש שני מקראות העוסקים באותו עניין וכל מקרא אומר דבר שונה, אחד מהם מקיים את דברי עצמו ואת דברי חבירו, והשני מקיים את דברי עצמו ומבטל את דברי חבירו, אנו עוזבים את המקרא שמקיים את דברי עצמו ומבטל את דברי חבירו, ותופשים את המקרא שמקיים את דברי עצמו ואת דברי חבירו ובכך יתקיימו שני המקראות.

וכמו כן אצלנו:

כשאתה אומר "אל-פני לפני ה'" במערב, היכן קיימת "אל פני המזבח" בדרום? שהרי המערב אינו "פני המזבח", אבל כשאתה אומר "אל פני המזבח" בדרום קיימת גם "לפני ה'" **בדרום! ולכן עליו להגישה לקרן הדרומית. **הגמ' מבררת את דברי ר"א:****

שאלה: היכן קיימת? מדוע אם הוא מגישה בדרום קיימת גם את המקרא האומר להגישה "לפני ה'" שלכאורה הוא במערב?

תשובה: **אמר רב אשי**: ר"א סובר שכל המזבח עמד בצפון העזרה, ונמצא שדרומו של המזבח נמצא מול פתח ההיכל, וא"כ כשמגישה בקרן הדרומית זה גם "לפני ה'" דהיינו מול פתח ההיכל.

*

למדנו במשנה - בכל מקום היתה כשירה, אלא זה היתה מקומה:

שאלה: **מאי קאמר? תשובה**: **אמר רב אשי ה"ק** (= הכי קאמר): כך כוונת המשנה - בכל מקום היתה חטאת העוף כשרה למליקתה, בין למעלה מחוט הסיקרא ובין למטה מחוט הסיקרא, אלא קרן מערבית דרומית למטה מחוט הסיקרא היה מקומה להזאת דמה.

תנינא להא דת"ר: וכן למדנו בברייתא - **מלקה** (= מלק את חטאת העוף) **בכל מקום במזבח כשירה**, **היזה דמה בכל מקום כשירה**, **היזה ולא מיצה** את דמה במזבח **כשירה**, **ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה מדם הנפש**. נמצא שמליקה כשרה בכל מקום, וכדברי רב אשי.

הגמ' מבארת את הברייתא:

שאלה: **מאי קאמר? לכאורה יש סתירה בברייתא**, שבהתחלה היא אומרת 'היזה דמה בכל מקום כשירה', משמע שאפילו למעלה מחוט הסיקרא כשרה, ואח"כ היא אומרת 'ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה'.

תשובה: **ה"ק**: כך כוונת הברייתא - מלק את חטאת העוף בכל מקום במזבח כשירה, מיצה את דמה בכל מקום במזבח כשרה (= 'מיצוי' נעשה לאחר ההזאה, שהכהן מקרב את גוף העוף למזבח ודוחק את מקום המליקה לקיר המזבח והדם מתמצה ויורד), והטעם שמיצוי כשר בכל מקום, לפי שמיצוי אינו 'עבודה' ואינו מעכב, שהרי הדין הוא שאם אם היזה ולא מיצה כלל כשרה, ובלבד שיתן את ההזאה שעשה קודם למעלה מחוט הסיקרא מדם הנפש. נמצא שהברייתא לא אמרה שהזאה כשרה בכל מקום אלא שהמיצוי כשר בכל מקום.